

Мунтян С.Г. Шляхи реалізації компетентнісного підходу при навчанні студентів іноземної мови за професійним спрямуванням // Наука і методика. Збірник науково-методичних праць. Вип. 23. – К.: Аграрна освіта, 2011. – С.47–51.

УДК 378.147.041:81.243

Мунтян Світлана Геннадіївна
ст. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

***Анотація.** В статті концептуалізовано інтерпретацію компетентнісного підходу при реалізації іншомовної підготовки студентів в системі вищої професійної освіти в умовах її модернізації. Запропоновано технологію інтегрованого розвитку ключових компетенцій в процесі навчання студентів іноземної мови професійного спрямування.*

***Ключові слова:** компетентнісний підхід, діяльність, ключові компетенції, іноземна мова професійного спрямування, особистісно орієнтоване продуктивне навчання.*

Постановка проблеми. В сфері навчання іноземних мов для професійних цілей перед дидактами стоїть актуальна задача практичного проектування й реалізації освітніх технологій, які б відповідали фундаментальним цілям сучасної професійної освіти, положенням Болонського процесу, що пов'язані з необхідністю підготовки фахівця, здатного до ефективної роботи за фахом, орієнтованого на постійне професійне самовдосконалення, готового до соціальної та професійної мобільності й, відповідно, у зв'язку з цим до міжнародної професійної комунікації. Першочерговою вимогою до освітніх стратегій сьогодення стає їхня спрямованість на *більш повний особистісно й соціально інтегрований результат.*

Аналіз останніх досліджень. Нову парадигму результату освіти забезпечує компетентнісний підхід (*competence-based approach*: освіта, орієнтована на розвиток та формування компетенцій), початок якому було покладено у 1965 році у США Н.Хомським. Компетентнісний підхід передбачає засвоєння не відокремлених одне від одного знань, а оволодіння ними в комплексі. Теоретики компетентнісного підходу справедливо вважають, що, оскільки сучасне суспільство зазнає змін з надзвичайно високою швидкістю, жоден заклад освіти не в змозі сформуванати у своїх вихованців рівень компетентності, абсолютно достатній для ефективного рішення проблем у всіх без виключення сферах діяльності й у всіх конкретних ситуаціях. Тому ціль освітянських закладів сьогодення визначається як формування у суб'єктів учіння *ключових компетенцій.*

Відповідно до цього вітчизняна стратегія модернізації іншомовної підготовки у вищій школі України передбачає, що в основу оновленого змісту іншомовної

освіти мають бути покладені саме ключові компетенції [1,2,3]. Проте питання, на розвитку сукупності яких конкретно ключових компетенцій й яким чином при практичному проектуванні навчально-методичного забезпечення мають фокусувати свою увагу відповідні фахівці, є недостатньо розкритим.

Отже, **метою статті** є визначення, на формування сплаву яких компетенцій й якими шляхами має бути спрямований освітній процес при навчанні студентів професійно-орієнтованої іноземної мови.

Виклад основного матеріалу досліджень. Головною ціллю при підготовці майбутніх фахівців з іноземної мови державним стандартом встановлюється розвиток у студентів іншомовної професійно-орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції як складової діяльнісної компетенції [1,2,3].

Розглянемо кожну із зазначених компетенцій детальніше, враховуючи, що в узагальненому вигляді *компетенція включає* знання, навички, вміння, досвід діяльності, вміння працювати самостійно. Під *іншомовною комунікативною компетенцією* розуміють здатність успішно вирішувати завдання взаєморозуміння і взаємодії з носіями мови, яка вивчається, у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого контактів [4, с.13]. Тобто, метою формування іншомовної комунікативної компетенції є не накопичення обсягу знань, навичок і вмінь, а власне здатність використовувати їх в іншомовній діяльності.

Діяльнісна компетенція є комплексним явищем й визначається як загальна кваліфікація й мотивація особистості. Її розуміють як здатність індивідуума успішно самостійно й відповідально вирішувати професійні, соціальні й особисті задачі, здатність до ефективного спілкування, до кооперації. Діяльнісна компетенція згідно з європейськими підходами включає такі ключові компетенції: професійну, методичну, соціальну. *Ключовими* називають здебільшого компетенції, якими має володіти кожен член суспільства й які можна було б застосовувати в самих різних ситуаціях. Реалізуються вони на метапредметному змісті.

Отже, абсолютно новим є те, що студенти на занятті з іноземної мови повинні здобувати компетенції для виробничих ситуацій в професійному майбутньому. Вони мають бути здатні до «дії іноземною мовою». Без врахування цього чинника підготовка з іноземної мови буде швидко втрачати свою легітимність в професійній освіті.

При вирішенні даної проблеми адекватною освітньою стратегією, на наш погляд, може бути *інтегрування формування ключових компетенцій в оволодіння мовою*. Це передбачає конструювання змісту навчання зверху вниз, а засобів його опанування знизу догори, тобто спочатку чітко визначається модель випускника, а потім відповідно до цієї моделі підбирається зміст й методи з розвитку ключових компетенцій. В основі відбору методів навчання лежить структура відповідних компетенцій й функції, які вони виконують в освіті.

Проаналізуємо, що означає кожна з вище названих ключових компетенцій стосовно до навчання іноземної мови. Формування *компетенції за фахом* передбачає, що студенти освоюють відповідну термінологію, оволодівають знаннями й вміннями за фахом. У конкретизації до аграрної сфери, наприклад, на думку експертів-аграріїв, це знання про все, що пов'язано зі структурою й функціонуванням аграрного підприємства, знання про сільськогосподарські

машини, способи виробництва й збут аграрної продукції; знання та вміння щодо комунікативних процесів в аграрному господарстві (очні та телефонні бесіди, написання листів, запис нотаток, проведення презентацій і т.і.); вміння розрізняти типи текстів за фахом й відповідно реалізовувати адекватні комунікативні наміри, такі як дефініції, описи, порівняння, класифікації і т.і.

Методична компетенція означає застосування стратегій читання, аудіювання, письма та говоріння відповідно до типу тексту; застосування компенсуючих технологій при недостатньому знанні мови; вміння працювати з довідковими джерелами; вміння виділяти головне, будувати тематичну послідовність; вміння планувати й організувати свій робочий час; вміння проводити й документувати спостереження, опитування; вміння аналізувати свій персональний прогрес в іноземній мові.

Соціальна компетенція означає вміння працювати в групі; вміння запитувати, обґрунтовувати свою думку, слухати співрозмовника; здатність покладатися на себе, поводитися гідно, впевнено, толерантно; здатність критикувати; вміння розуміти й сприймати інші культури.

Компетентнісна модель навчання орієнтована на *дії та операції*, що співвідносяться не з об'єктом, реальним або ідеальним, а з *ситуацією, проблемою* (створення систем, оцінка досягнень, планування результатів та інше). Вона чітко фіксує окремі дії й якості, що необхідні для успішної діяльності: *визначати, інтерпретувати, порівнювати, здійснювати, контролювати* та інше.

Фіксація в змісті іншомовної освіти переліку обов'язкових для опанування видів діяльності та дій, що пов'язані з рішенням певних проблем, покликана подолати поширене в закладах освіти негативне явище, коли вивчення реальності підмінюється вивченням готових знань, тобто інформації про реальність. Наприклад, замість осмислення й обговорення на занятті з іноземної мови переваг та недоліків певного явища або об'єкту, що вивчається в рамках теми за фахом, студенти заучують напам'ять виключно лише дефініцію, визначення, принцип дії цього феномену. Хоча абсолютно зрозуміло, що при комунікації будь-яких іноземних партнерів жоден з комунікантів не тлумачить один одному, що означає те чи інше суто фахове явище або поняття. Натомість професійне спілкування завжди вимагає знань та вмінь пояснити, обґрунтувати, заперечити й т.і. партнерові відносно, наприклад, застосування, вдосконалення, відхилення, продажу, придбання та т.п. того чи іншого об'єкту.

Отже, на занятті викладач має формувати у майбутніх випускників обумовлені реальною практикою способи діяльності й компетенції. А це означає, що головним в технології інтегрованого розвитку ключових компетенцій в процесі навчання іноземної мови має бути створення ситуацій включення суб'єктів учіння у різні види діяльності через виконання творчих, пошукових, проблемних завдань, що пов'язані із професіоналізацією. Забезпечити цю вимогу може використання підходів особистісно орієнтованого продуктивного навчання. Слідом за Н.Ф. Коряковцевою [5, с.80], в сучасній практиці викладання іноземних мов найбільш ефективними з них ми вважаємо наступні:

Технологія інтерактивного навчання (навчання у взаємодії) заснована на використанні різноманітних методичних стратегій та прийомів моделювання

ситуацій реального спілкування й організації взаємодії студентів в парах та міні-групах з метою сумісного вирішення комунікативних завдань.

Проблемно-пошукова технологія передбачає створення в процесі навчання іноземної мови таких мовленнєвих ситуацій, в рамках яких студентів потрібно вирішувати проблемно-пошукові задачі з метою засвоєння й використання мови, інтерпретації змісту текстів й створення власних мовленнєвих продуктів проблемного, творчого характеру, що дозволяє максимально реалізувати особистісний потенціал студента.

Ігрова технологія включає такі методичні прийоми, які використовують елементи мовних, рольових ігор, що забезпечує особистісне емоційне та емпатичне втягнення студентів в процес навчання.

Сценарно-контекстна технологія базується на принципах ділового спілкування й відтворення у навчальному процесі з іноземної мови автентичних ситуацій ділової комунікації, наприклад, інтерв'ю, дискусія тощо. При цьому студент поставлений в умови самостійного прийняття рішень й використання мови як засобу розв'язання ділової ситуації.

Проектна технологія заснована на виконанні студентом проектних завдань різноманітного характеру й надає можливість створення найбільш сприятливої освітньої ситуації для оволодіння й продуктивного використання іноземної мови.

Практичний досвід роботи за технологією інтегрованого розвитку ключових компетенцій свідчить, що обов'язковими умовами її реалізації слід вважати:

- професійно орієнтований проблемний характер завдань;
- цікавий зміст завдань відповідно до потреб студентів;
- орієнтацію завдань на самостійну діяльність студента;
- адаптацію рівня складності завдань, як за мовним, так і за професійним аспектом, відповідно до можливостей студентів;
- ступінь готовності студентів до виконання даних завдань, тобто сформованість в них необхідних й достатніх інформаційно-комунікативних вмінь, пов'язаних з отриманням, модифікацією, систематизацією та структуруванням інформації, а також вмінь самостійно планувати власну діяльність;
- наявність відповідних методичних рекомендацій й інструкцій щодо виконання завдань, надання необхідних пояснень;
- системний моніторинг й аналіз з боку викладача результатів виконання завдань студентами.

При безпосередньому проектуванні практичних занять необхідно враховувати наступні параметри, визначені Е.Н. Солововой [6, с.80]:

- співвідношення навчальних/комунікативних/автентичних завдань, ступінь їхньої змістової значущості та проблемності;
- стратегії й навички, що лежать в основі рецептивних й продуктивних мовленнєвих вмінь, наприклад, техніка читання/аудіювання, прогнозування, виділення головного й другорядного, ігнорування труднощів, здогадка за контекстом, фіксування інформації в різних формах запису, підготовка тезисів відповіді і т.і.;

-ступінь передбачуваної самостійності студентів при виконанні завдань (на рівні вибору послідовності, повноти/глибини/форми виконання завдань, інтерпретації різних змістів);

-процентне співвідношення монофункціональних й поліфункціональних, монорівневих й багаторівневих завдань;

-можливість використання різноманітних форм роботи при виконанні одного й того ж завдання (фронтальної, групової, парної, індивідуальної).

Висновки. Реалізація компетентнісного підходу в сфері навчання іноземної мови професійного спрямування означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, навичок і вмінь на формування й розвиток у студентів здатності до практичних «дій іноземною мовою». Адекватною освітньою стратегією при цьому визначаємо інтегрування формування ключових компетенцій в оволодіння мовою. Навчання студентів професійно-орієнтованої іноземної мови за технологією інтегрованого розвитку ключових компетенцій слід організовувати як цілісну систему, яка пронизує всі етапи навчання.

Література:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко та ін. - К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
3. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України. Колектив авторів: Амеліна С.М., Аззоліні Л.С. та ін. – К.: Ленвіт, 2006. – 90 с.
4. Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу // Іноземні мови. – 2010. - № 2. – С.11-17.
5. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык. – М : АРКТИ, 2002. – 176 с.
6. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс / Е.Н.Соловова. – М. : АСТ : Астрель, 2008. – 272 с.

***Аннотація.** В статті концептуалізована інтерпретація компетентнісного підходу при реалізації іноязычної підготовки студентів в системі вищого професійного освіти в умовах його модернізації. Предложена технологія інтегрованого розвитку ключових компетенцій в процесі навчання студентів професійно орієнтованому іноземному мові.*

***Summary.** The article conceptualizes the interpretation of the competence-based approach in teaching foreign languages in the framework of modernization of higher education. The article outlines techniques of integrated development of students' key competencies in the process of teaching foreign languages for specific purposes.*